

## **ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ**

*САГАЧКО Ю.М., К.Е.Н.,  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** Сільське господарство України останніми роками переживає досить скрутні часи. Не оминула ця доля й таку його важливу галузь, як тваринництво. Протягом останніх десяти років значно скоротилися обсяги виробництва, поголів'я худоби, що пояснюється здебільшого невдалою аграрною політикою держави і значним економічним спадом в цілому. Володіння інформацією щодо джерела можливого впливу на підприємство, в період нестабільної ринкової економіки, вже достатньо для того, щоб розробити програму активної підготовки матеріально-технічного забезпечення та активізації резервів підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств [1]. Основним завданням галузі тваринництва є забезпечення виробництва продукції в обсягах, що по-перше – забезпечують національну безпеку, по-друге – задовольняють потреби населення країни у споживанні продуктів харчування тваринного походження на рівні встановлених раціональних норм харчування.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Загальним теоретичним, методологічним і практичним питанням становлення та ефективного функціонування агропромислового виробництва в ринкових умовах, включаючи його тваринницьку галузь, присвячені роботи В.Я. Амбросова, О.О. Красноручський, П.С. Березівського, О.М. Вишневської, М.В. Зубця, С.Д. Іваницької, І.Т. Кіщака, О.В. Мазуренко, Ю.Ф. Мельника, В.Я. Месель-Веселяка, С.О. Осадчого, П.Т. Саблука, І.Н. Топіхи, В.І. Топіхи, В.Й. Шияна та ряду інших дослідників.

**Цілі статті** є здійснення аналізу сучасного стану виробництва продукції тваринництва України та дослідити основні аспекти причин занепаду даної галузі.

**Виклад основного матеріалу.** В статистичних щорічниках за період після одержання Україною незалежності зафіксована низхідна крива неухильного скорочення чисельності поголів'я

сільськогосподарських тварин.

Усього протягом минулого століття у динаміці чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні таких низхідних кривих було чотири. Перша співпала з першою світовою війною в 1914-1918 роках та Громадянською війною на території колишньої царської Росії. Тоді поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин скоротилося (в млн. голів): ВРХ – з 58,4 до 41,4 (на 30,1%), в т.ч. корів – з 28,8 до 20,1 (на 33,7%); свиней – з 23 до 13 (на 43,5%); овець і кіз – з 89,7 до 62,7 (на 30,1%).

Впровадження за ініціативою В.І. Леніна нової економічної політики (НЕП) сприяло відродженню тваринництва. Поголів'я сільськогосподарських тварин почало збільшуватись і у 1928 році на території колишнього СРСР їх чисельність складала (в млн. голів): ВРХ – 66,8, в т.ч. корів – 33,2; свиней – 22,7; овець і кіз – 97,0.

У 1929 році в СРСР і Україні зокрема почалась друга понижувальна хвиля, спровокована сумнозвісною колективізацією селянських господарств. Тоді чисельність поголів'я сільськогосподарських тварин скоротилася до рівня який був нижче рівня 1922 року. Протягом наступних 12 років чисельність поголів'я вдалось наблизити до рівня 1928 року (в млн. голів). У 1941 році вона складала: ВРХ – 54,8, в тому числі корови – 28; свині – 21,8; вівці і кози – 131,7.

Але почалась Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років яка потягла за собою великі втрати поголів'я сільськогосподарських тварин. Це була третя понижувальна хвиля. Відродження тваринництва тривало декілька років, після чого чисельність поголів'я неухильно збільшувалось.

Протягом наступних 30 років нарощування поголів'я сільськогосподарських тварин продовжувалось і пік підвищувальної хвилі динаміки його чисельності припав на 1990 рік. Тоді в межах України нараховувалось (на кінець 1990 року): ВРХ 24,6 млн. голів, в тому числі корови 8,4 млн. голів; свині 19,4 млн. голів; вівці і кози 8,4 млн. голів.

Досягненню такої кількості сприяли забезпечені державою дотації на реалізовану продукцію, а відповідно до ступеня їх зростання збільшувались обсяги виробництва, підвищувалась ефективність виробництва. Так, у 1990 році державними дотаціями були забезпечені колгоспи, радгоспи і міжгосподарські підприємства Міністерства сільського господарства. Державні дотації на 1 т молока становили 40,1 % до основної ціни, на м'ясо великої рогатої худоби – 39,6%, на

м'ясо свиней –25,6%, овець –18,4%, птиці –10,2% [2]. І з початку 90-х років минулого століття почалась четверта понижувальна хвиля. Сільське господарство дуже постраждало і від низьких цін на свою продукцію й від приватизації переробних підприємств, які їх трудові колективи спочатку взяли в оренду, а потім за рахунок надприбутків, одержаних від не обґрунтованого зростання цін, викупили [3]. Проте, не будемо занурюватись в історію, а краще звернемо свою увагу на сьогодення тваринництва, а особливо його стан та перспективи розвитку в незалежній Україні.

У 2015 р. виробництво валової продукції тваринництва України (у постійних цінах 2010р.) склало 71002,6 млн. грн., що менше проти попереднього року на 3,7%, проти 1990р. – менше на 48,3%. [4] Чому ж підприємства скорочували та продовжують скорочувати обсяги виробництва продукції тваринного походження.

До цього питання зверталися П.С. Березівський, В.І. Бойко, Н.Г. Кошпитець, О.В. Мазуренко, В.Я. Месель-Веселяк, М.К. Пархомець, П.Т. Саблук, В.Г. Ткаченко, О.М. Шпичак, Н.І. Шиян та інші [5-9]. Усі вони схиляються до думки, що однією з головних причин зниження обсягів виробництва продукції тваринництва є значне скорочення поголів'я худоби, насамперед у сільськогосподарських підприємствах (табл. 1).

Таблиця 1

**Чисельність поголів'я худоби та птиці у сільськогосподарських підприємствах, тис. гол.**

<i>Поголів'я</i>	<i>1990р.</i>	<i>1995р.</i>	<i>2000р.</i>	<i>2005р.</i>	<i>2010 р.</i>	<i>2013 р.</i>	<i>2014 р.</i>	<i>2015р.</i>	<i>2015р. у % до 1990р.</i>
Велика рогата худоба	21083	13701	5037,3	2491,8	1526,4	1437,2	1310,2	1269,0	6,0
У т.ч. корови	6191,6	4595,1	1851	866,2	589,1	565,7	529,2	504,3	8,1
Свині	14071	7152,5	2414,4	2602,4	3625,2	3877,8	3732,8	3714,3	26,4
Вівці та кози	7165,5	2423,3	413,3	270,9	298,4	247,6	205,5	187,4	2,6
Коні	700,9	517,2	249,8	98,1	41,6	-	-	-	-
Кролі	147	58,9	29,2	36,6	75,6	-	-	-	-
Птиця, млн.	132,9	54,0	25,3	66,6	110,5	131,5	122,1	118,0	88,8
Бажоли, тис. сімей	987,8	552,1	334	184,3	95,4	-	-	-	-

Продукції тваринництва на 100 га сільськогосподарських угідь і ріллі в Україні виробляється значно менше ніж у розвинутих країнах світу [5, с.20]. Надій молока на корову, середньодобові прирости

великої рогатої худоби і свиней, настриг вовни на вівцю значно нижчі, ніж потенційні можливості вітчизняних порід тварин. І думки Л.А. Ільківа про скорочення поголів'я худоби виправдане лише у випадку прискореного нарощування її продуктивності [10, с. 74] та С.І. Канцевича [11, с. 88] ми цілком схвалюємо.

Першочерговим завданням, яке має стояти перед тваринництвом це підвищення продуктивності тварин, шляхом покращення раціону годівля та застосуванню високопродуктивної худоби. При вищій продуктивності худоби витрати на 1 ц продукції значно зменшуються.

**Висновки.** Таким чином, до актуальних напрямів розвитку тваринництва відноситься збільшення виробництва продукції за рахунок підвищення ступеню реалізації генетичного потенціалу продуктивності тварин та збільшення поголів'я великої рогатої худоби, свиней та овець. Необхідно відновити та розвивати племінну базу вітчизняного тваринництва і матеріально зацікавити племінні господарства вирощувати високоякісних тварин, з врахуванням сучасних методів його оцінки.

### Література

1. Дудник О.В. Управління фінансовими ризиками на сільськогосподарських підприємствах // О.В.Дудник. – Вісник ХНТУСГ 150 (2014) : С. 126 – 131.
2. Шиян Н.І. Окупність витрат у галузі молочного скотарства / Н.І. Шиян // Вісник ХНАУ. – Х., 2008. – № 7. – С. 87-95. – (Серія «Економіка АПК і природокористування»).
3. Козак Ю.П. Стан тваринництва та його державна підтримка / Ю.П. Козак // Економіка АПК. – 2006. - №12. – С. 67 – 71.
4. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] : Державна служба статистики України / Відп. За випуск О.А. Вишнеvsька. – Режим доступу: [http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat\\_u/publ1\\_u.htm](http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm). - Київ. – 2015. – 101 с.
5. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – №4. – С. 19 – 37.
6. Березівський П.С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні / П.С. Березівський. – Львів : «Українські технології», 1998. – 256 с.
7. Пархоμεць М.К. Організаційно-економічні основи розвитку молочно-продуктового підкомплексу в ринкових умовах : [монографія]

/ М.К. Пархоμεць. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 346 с.

8. Стан і перспективи розвитку молока продуктового під комплексу АПК України / [за ред. член-кор. УААН, д-ра екон. наук, проф. О.М. Шпичака]. – К. : ІАЕ УААН, 1999. – 156 с.

9. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України / В.Я. Месель-Веселяк, О.В. Мазуренко; [під наук. ред. акад. УААН П.Т. Саблука]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 198 с.

10. Ільків Л.А. Економічна оцінка скотарства на сучасному етапі розвитку сільського господарства / Л.А. Ільків // Агроінком. – 2005. – № 11 – 12. – С. 73 – 76.

11. Канцевич С.І. Економічна ефективність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах Харківської області / С.І. Канцевич // Економіка АПК. – 2009. – №11. – С. 88 – 91.

## References

1. Dudnik O.V. (2014). Upravlinnya finansovimi rizikami na sllskogospodarskih pidpriemstvah [Financial risk management on farms]. Visnik KhNTUSG - Bulletin KhNTUSG, No 150, pp. 126 – 131 [in Ukrainian].

2. Shiyani N.I. (2008). Okupnist vitrat u galuzi molochного skotarstva [Return costs in dairy industry]. Visnik KhNAU: Seriya "Ekonomika APK i prirodokoristuvannya" – Bulletin KhNAU: Series "Economics and Environmental APC", No 7, pp. 87 – 95 [in Ukrainian].

3. Kozak Yu.P. (2006). Stan tvarinnitstva ta yogo derzhavna pidtrimka [Condition of livestock and its state support]. Ekonomika APK – Economy AIC, No 12, pp. 67 – 71 [in Ukrainian].

4. Statistichniy byuletен [Statistical Bulletin]. Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini – State Statistics Service of Ukraine. Kyiv. p. 101. ukrstat.org Retrieved from [http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat\\_u/publ1\\_u.htm](http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm). [in Ukrainian]

5. Sabluk P.T. (2008). Problemi zabezpechennya dohidnosti agropromislovogo virobnitstva v Ukrayini v postindustrialniy period [Problems of return on agricultural production in Ukraine in the post-industrial period]. Ekonomika APK – Economy AIC, No 4, pp. 19 – 37 [in Ukrainian].

6. Berezivskiy P.S. (1998). Efektivnist virobnitstva i formuvannya rinku produktsiyi skotarstva v Karpatskomu regioni [Production efficiency market formation and cattle production in the Carpathian region]. Lviv: "Ukrayinski tehnologiyi", p. 256 [in Ukrainian].

7. Parhomets M.K. (2005). OrganIzatsIyno-ekonomIchnI osnovi

rozvitku molochno-produktovogo pidkompleksu v rinkovih umovah [Organizational and economic foundations of the dairy product subcomplex in market conditions]. Ternopil: Ekonomichna dumka, p. 346 [in Ukrainian].

8. Shpychak O.M. (1999). Stan i perspektivi rozvitku moloka produktovogo pidkompleksu APK Ukrayini [State and prospects of the milk product in APC complex Ukraine]. Kyiv: IAE UAAN, p. 156 [in Ukrainian].

9. Sabluk P.T., Mesel-Veselyak V.Ya., Mazurenko O.V. (2004). Rozvitok m'yasoproduktovogo pidkompleksu UkraYini [Development of meat products sub Ukraine]. Kyiv.: NNC IAE, p. 198 [in Ukrainian].

10. Ilkiv L.A. (2005). Ekonomichna otsinka skotarstva na suchasnomu etapi rozvitku silskogo gospodarstva [Economic evaluation of cattle in the current development of agriculture]. Kyiv: AgroInkom., No 11 – 12, pp. 73 – 76 [in Ukrainian].

11. Kantsevich S.I. Ekonomichna efektyvnist virobnitstva moloka v silskogospodarskih pidpriemstvah Kharkivskoyi oblasti [Economic efficiency of milk production in the agricultural enterprises of Kharkiv region] . Ekonomika APK – Economy AIC, No 11, pp. 88-91 [in Ukrainian].

### **Сагачко Ю.М. Проблеми та перспективи розвитку тваринництва в Україні**

*В статті йде мова про результати останніх досліджень і публікацій стосовно проблем і перспектив розвитку тваринництва, яке передбачає збільшення виробництва продукції за рахунок підвищення ступеню реалізації генетичного потенціалу продуктивності тварин. Також збільшення поголів'я сільськогосподарських тварин. Повертаючись до історії після одержання Україною незалежності спостерігалось чотири низхідні криві неухильного скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин. Перша співпала з першою світовою війною в 1914-1918 роках та Громадянською війною. У 1929 році в СРСР і Україні зокрема почалась друга понижувальна хвиля, спровокована сумнозвісною колективізацією селянських господарств. Третя співпала з Великою Вітчизняною війною 1941-1945 років, яка потягла за собою великі втрати поголів'я сільськогосподарських тварин. І лише після її закінчення почали відроджувати тваринництво, яке тривало протягом 30 років. І пік підвищу вальної хвилі припав на 1990 рік.*

**Ключові слова:** *обсяг виробництва, продуктивність, поголів'я сільськогосподарських тварин, генетичний потенціал.*

## **Сагачко Ю.М. Проблемы и перспективы развития животноводства в Украине**

*В статье идет речь о результатах последних исследований и публикаций, касающихся проблем и перспектив развития животноводства, которое предусматривает увеличение производства продукции за счет повышения степени реализации генетического потенциала продуктивности животных. Также увеличение поголовья сельскохозяйственных животных. Возвращаясь к истории после получения Украиной независимости наблюдалось четыре нисходящие кривые неуклонного сокращения поголовья сельскохозяйственных животных. Первая совпала с первой мировой войной в 1914-1918 гг. и Гражданской войной. В 1929 году в СССР и Украине в частности началась вторая понижательная волна, спровоцированная пресловутой коллективизацией крестьянских хозяйств. Третья совпала с Великой Отечественной войной 1941-1945 годов, которая повлекла за собой большие потери поголовья сельскохозяйственных животных. II лишь после ее окончания начали возрождать животноводство, которое продолжалось в течение 30 лет. II пик повышения волны пришелся на 1990 год.*

**Ключевые слова:** *объем производства, продуктивность, поголовье сельскохозяйственных животных, генетический потенциал.*

## **Sahachko Y. N. Problems and prospects of livestock development in Ukraine**

*The article deals with the results of recent research and publications concerning the problems and prospects of livestock development, which provides for the increase of production at the expense of increasing the degree of realization of genetic potential productivity of animals. The increase in the number of animals. Going back to history after the Ukraine's independence was observed four descending curves of the steady decline of the livestock. The first coincided with the first world war in 1914-1918 and the Civil war. In 1929 in the USSR and Ukraine in particular began the second bearish wave, provoked the notorious collectivization of farms. The third coincided with the great Patriotic war of 1941-1945 that resulted in large losses of livestock. And only after began to revive the livestock sector, which lasted for 30 years. Peak and enhance the wave came in 1990.*

**Key words:** *production, productivity, livestock of agricultural animals genetic potential.*

**Рецензент: д.е.н., профессор Красноружький О.О.**